

คำชี้แจง

เอกสารนี้เกิดขึ้นจากความร่วมแรงของอาสาสมัคร ที่ร่วมกันถอดเสียงและตรวจทานในเบื้องต้น ซึ่งบางส่วนยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ตรงตามเสียงที่ ท่านพุทธทาสภิกขุได้บรรยายไว้

ด้วยคุณค่าแห่งธรรมและงานที่ร่วมกันทำในครั้งนี้ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ได้พิจารณาเห็นว่างานธรรมในรูปแบบเอกสารทั้งหมดนี้ แม้จะยังไม่ได้ตรวจทานแก้ไขเนื้อหาอย่างถึงที่สุด แต่ก็ควรที่จะนำออกเผยแพร่ให้กว้างขวาง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจใฝ่ธรรม จะได้มีข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมควบคู่กับเสียงธรรม โดยพร้อมกันนี้ทางทีมงานจะดำเนินการตรวจทานแก้ไขเนื้อหาทางถอดเสียงทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อให้ธรรมที่เผยแพร่มีความถูกต้องและสมบูรณ์

เอกสารนี้ไม่สงวนสิทธิ์สำหรับการเผยแพร่เป็นธรรมทาน หากพบข้อควรแก้ไขปรับปรุงสามารถแจ้งมาได้ที่ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญตามที่อยู่ติดต่อด้านล่างนี้

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ ถนน นิคมรณไฟสาย ๒ แขวง/เขต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทร ๐-๒๙๓๖-๒๘๐๐ โทรสาร ๐-๒๙๓๖-๒๙๐๐ E-Mail: archives@bia.or.th

รหัส	1525280801010	รายชื่อ	พระธรรมเทศนาวันเข้าพรรษา
วันที่แสดง	01/08/2528	ชื่อเรื่อง/ชุด	
ผู้ถอด	ภักดิ์ทิรา สมานมิตร	ผู้ตรวจทาน	นัฐพงษ์ พรวิวัฒนเวทย์

(ช่วงแรกเป็นเสียงสวดมนต์)

ณ บัดนี้ อาตมาจะได้วิสาขนาพระธรรมเทศนาเป็นเครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธา ความเชื่อ และวิริยะความพากเพียรของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท อนุวัตน์โดยสมควรแก่วัน วันนี้ที่เป็น วันเข้าพรรษา เรื่องที่จะพูดกันก็คือเรื่องเกี่ยวกับพรรษา

พรรษา หมายถึง ฤดูฝน ฤดูฝนหนึ่งก็เรียกว่า พรรษาหนึ่ง มีเรื่องที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ ให้สม คัล้อยกันกับเรื่องของฤดูฝน มีทางที่จะพิจารณากันเป็น ๒ ทาง คำว่าพรรษาหรือฝนนี้ ความหมายในทาง วินัยก็มีความหมายว่าจะต้องอยู่ ประพฤติปฏิบัติประจำถิ่น ไม่ท่องเที่ยวไป และประพฤติกระทำให้ดีที่สุด ตลอดฤดูฝน

ถ้าจะกล่าวโดยความหมายข้างฝ่ายธรรมะ ท่านอุปมาฝนนี้ว่าเหมือนกับกิเลสซึ่งซึ่งร่วรดจิต ถ้า จิตอบรมไว้ไม่ดี กิเลสก็ร่วรดจิต เหมือนกับหลังคาที่มุงไม่ดี ที่มุงไม่ดี ฝ้าฝนก็ร่วรดบ้าง นั้นจะได้กล่าวให้ เนื่องกันไป โดยความหมายทางวินัยเป็นเวลาที่จะทำอะไรให้ดีที่สุด

นี่ท่านทั้งหลายก็ควรจะถือเอาโอกาสนี้ แม้ว่าฆราวาสทั้งหลายก็ถือความหมายอันนี้ได้ด้วย เหมือนกัน สำหรับภิกษุฉันนั้นแน่นอน ถ้าเป็นอย่างพุทธกาลเที่ยวไปไม่มีหยุด ครั้นถึงฤดูฝนก็ต้องหยุดจำ พรรษาอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งโดยในบัญญัติไว้ ไม่ให้ท่องเที่ยวไปจึงหยุดอยู่ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ไม่ให้เดิน ทางไกล ที่นี้ทำประโยชน์ทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ ทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น

ที่เป็นประโยชน์ตนก็ฝึกฝนธรรมะวินัย ประพฤติปฏิบัติสมาธิ ภาวนา ให้ดีเป็นพิเศษ ที่เป็น ประโยชน์ผู้อื่นก็เทศนาสั่งสอนอบรมหมู่สัตว์ ให้มีความรู้ความเข้าใจในธรรมะเป็นเครื่องกำจัดทุกข์แห่งตน พระธรรมเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฆราวาสมีกิจการงานมาก เมื่อมีกิจการงานมากมันก็มี เรื่องที่จะต้องให้เกิดทุกข์หรือเกิดปัญหามาก ถ้าจิตใจไม่มั่นคงมันก็เดือดร้อนและเป็นทุกข์ จึงต้องรู้จักทำ จิตใจให้มั่นคง

พระสงฆ์ไม่เดินทางไกลในพรรษา ก็มีโอกาสสั่งสอนประชาชนในถิ่นนั้นๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในธรรมะของพระผู้มีพระภาคเจ้าให้สำเร็จประโยชน์ยิ่งขึ้นไป เป็นที่พอใจด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย เดียวนี้ก็ดูจะมีธรรมนิยมเกิดขึ้นว่าในฤดูพรรษานี้ แม้ที่เป็นฆราวาสก็ตั้งใจประพฤติธรรมะข้อใดข้อหนึ่ง อย่างใดอย่างหนึ่งให้ยิ่งขึ้นไปกว่าธรรมดา หรือว่าประพฤติอย่างอุกฤษฏ์จนตลอดพรรษา ก็เป็นการดี ทั้งนี้ผู้ใดจะถือเอา การประพฤติปฏิบัติอย่างไรให้เป็นการปฏิบัติให้ในชั้นอุกฤษฏ์อย่างหนึ่งหรือสองอย่าง ก็ตามแต่จะทำได้ จนตลอดพรรษา ก็จะเป็นการดี ได้ชื่อว่าเข้าพรรษาด้วยเหมือนกัน แม้จะเป็นฆราวาสก็ยังสามารถจะจำพรรษา ได้ด้วยการกระทำอย่างนี้

หวังว่าฆราวาสทั้งหลายจะได้พิจารณาดูให้เป็นอย่างดี ให้สำเร็จประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แม้จะเป็นเรื่องเล็กๆน้อยๆ เป็นบางคน จะถือว่าไม่สู้บุญหรือจนตลอดพรรษา มันก็เป็นเรื่องที่ดีและไม่ใช่ว่าเรื่องเล็กน้อย เพราะมันต้องการบังคับจิตกันเป็นอย่างมากจึงจะทำให้สำเร็จได้ ขอให้ทุกคนถือเอาเป็นหลัก ปฏิบัติขัดเกลาร่างกายด้วยกันจนทุกคนเถิด นี่เป็นความหมายในทางฝ่ายวินัย

ที่นี้ ความหมายในทางฝ่ายธรรมะนั้นก็ดังที่กล่าวแล้วว่า อุปมาฝนเหมือนกับกิเลส จะรดรดรด หลังกาก็ชุ่มไว้ไม่ดี หมายความว่า จิตใจของผู้ใดดำรงไว้ไม่ดี ไม่มีธรรมะคุ้มครอง กิเลสก็จะรด คือเกิดแล้ว เกิดแล้วเกิดแล้วอย่างมากมายทีเดียว ถ้าดำรงจิตไว้เป็นอย่างดีก็ไม่ต้องเป็นอย่างนั้น ข้อนี้ก็ทำได้ด้วยกันทั้งฆราวาสและทั้งบรรพชิต ศึกษาวิธีการอบรมจิตให้เป็นที่เข้าใจอย่างถูกต้อง แล้วก็ลองปฏิบัติดู เห็นผลขึ้นมาก็ปฏิบัติให้ยิ่งขึ้นไป จนได้รับผลในระดับสูงสุดได้

หรือจะกล่าวให้หมดจดสิ้นเชิงก็จะต้องกล่าวว่า รักษาศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง ๓ อย่างให้ยิ่งขึ้นไป เป็นผู้ที่มีศีลสุดความสามารถที่จะมีได้ เป็นผู้รู้ความมุ่งหมายของศีลว่าได้แก่การควบคุมกายและวาจาให้ สะอาดปราศจากโทษโดยประการทั้งปวง ไม่จำเพาะแต่จะแจกเป็นปานา อทินนา กาเม อย่างนี้ก็หาไม่ได้ แต่หมายความว่า จะรักษากายและวาจาให้ปราศจากโทษไม่ว่าจะเป็นชนิดใดๆ ชนิดเล็กชนิดใหญ่ ชนิดสูงชนิดต่ำ

เมื่อปราศจากโทษเป็นกาย วาจา ที่สะอาด เป็นมนุษย์ที่สะอาดทางกายและวาจา แล้วก็มีสมาธิ คือมีจิตสะอาด ดำรงจิตไว้โดยวิธีปฏิบัติที่เรียกว่า สมาธิ ซึ่งก็มีความหมายสรุปได้สั้นๆ สั้นๆ ประโยคเดียวว่า คำเดียวว่า เอกัคตาคิต มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ เอกัคตาคิต มีพระนิพพานเป็นอารมณ์

คำพูดคำนี้ เป็นที่สรุปรวมของสมาธิทั้งหมดทั้งสิ้น ซึ่งจะมีอยู่ที่สปีดวิถีก็ตามความหมายมันก็เป็น
อย่างเดียวกันนั่นคือว่า ทำจิตให้เป็นเอกัคตาจิต เอ-กะ-คะ แปลว่า มียอดยอดเดียว เอกะ แปลว่าเดียว อะ
คะ แปลว่า ยอด เอกะคะ แปลว่า มียอดเดียว เอกัคตา แปลว่าภาวะแห่งความมีจิตยอดเดียว เอกัคตาจิต ก็
คือจิตที่มีภาวะเป็นยอดยอดเดียว

ข้อนี้ก็คือ ธรรมดาจิตนั้นพุ่งชันไม่มียอดก็ได้ หรือถ้าจะนับเป็นเรื่องมันก็มากเรื่องเป็นหลายยอด
แล้วมันพุ่งชัน ถ้ามันมียอดเดียวมันก็คือมีอารมณ์อย่างเดียว มีการกำหนดอยู่เพียงอย่างเดียว เช่นอาจจะ
มีธรรมะเป็นอารมณ์ แล้วก็กำหนดเป็นธรรมะไปเสียให้หมด หน้าที่การงานทุกอย่างทุกประการก็กำหนดให้
เป็นธรรมะ ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือ ธรรมะ ก็กำหนดธรรมะเป็นอารมณ์ จิตจดจ่ออยู่ที่นั่นเพียงอย่างเดียว
ก็เรียกว่ามีอารมณ์เดียว เมื่อทำได้สำเร็จก็เรียกว่ามียอดยอดเดียว

หรือใครจะกำหนดอย่างอื่นก็ได้ แต่มันเป็นเรื่องเดียวจดจ่ออยู่ในจิตทุกอิริยาบถ ทุกเวลา ทุก
สถานที่ นี่มันก็เกิดเป็นจิตที่พิเศษขึ้นมา คือเป็นจิตที่มีความบริสุทธิ์ไม่มีกิเลสรบกวน เป็นจิตที่ตั้งมั่นเข้มแข็ง
แน่น รวมกำลังเป็นอันเดียวกันทั้งหมดทั้งสิ้น แล้วมันก็เป็นสิ่งที่ว่องไว เป็นจิต เป็นสิ่ง กลายเป็นจิตที่
ว่องไว คล่องแคล่ว ควรแก่การงานทางจิต นี่ถ้าหากว่าทำสำเร็จเป็นเอกัคตาจิต มันก็มีลักษณะเป็นจิต
บริสุทธิ์ เป็นจิตตั้งมั่น เป็นจิตคล่องแคล่วว่องไวต่อหน้าที่ของจิต

เอกัคตาจิตเช่นนี้ มุ่งหมายให้นิพพานเป็นอารมณ์เป็นเบื้องหน้า และก็เป็นเบื้องหน้าในอนาคต เป็น
เบื้องหน้าอยู่ตลอดเวลา เอกัคตาจิตมีพระนิพพานเป็นอารมณ์ทั้งเดี๋ยวนี้และทั้งต่อไป ทำได้อย่างนี้ก็เรียกว่า
ทำสมาธิสำเร็จ โดยความหมายอันหมดสิ้นครบถ้วนของคำว่า สมาธิ ต่อจากทำศีล คือมีความสะอาดทาง
กาย ทางวาจา มาแล้ว ก็ทำจิตให้มีความสะอาดอย่างนี้อีก

ที่นี้ก็ยังไม่หลุดอยู่แต่ปัญญา ปัญญาแปลว่าความรอบรู้ รู้ครบถ้วนที่ควรจะรู้ ครบถ้วนก็คือครบถ้วน
สำหรับการที่จะดับทุกข์ได้ ถ้าสำหรับเรื่องที่จะดับทุกข์ได้แล้วเป็นรู้หมดก็เรียกว่ารู้ครบถ้วน ตรงตาม
ความหมายของคำว่า ปัญญา ปัญญา ปะ แปลว่า ครบถ้วน ญา แปลว่า รู้ ปะญา หรือ ปัญญา ก็แปลว่า รู้
อย่างครบถ้วนในเรื่องที่เกี่ยวกับการดับทุกข์

นี่ก็เป็นผู้รู้อยู่อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งว่าความทุกข์เป็นอย่างไร เหตุที่เกิดทุกข์เป็นอย่างไร ความดับ
แห่งทุกข์เป็นอย่างไร ทางให้ถึงความดับแห่งทุกข์เป็นอย่างไร จึงเราเรียกกันว่า อริยสัจ ๔ หากท่านรู้ว่
ความทุกข์เป็นอย่างไรก็ย่อมจะรู้เหตุของความทุกข์ ตัวมีความทุกข์เดือดร้อนวิ่งเร่าๆ เฝารนอยู่ในจิตใจเป็น

ความทุกข์ แล้วก็ใคร่ครวญดูให้ดีจนพบว่า อ้าว...มันมีเหตุมาจากการยึดมั่นถือมั่นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วก็ได้ตามที่ต้องการบ้าง หรือได้ที่ต้องการเอาหลงรักหลงใหลอยู่บ้าง มันเป็นความทุกข์ที่เผลอนจิตใจ เพราะเหตุว่ามันมีสิ่งทีเรียกว่ากิเลสคือความอยาก และความยึดมั่นถือมั่น ตัณหา ความอยากคือตัณหา มันอยากในสิ่งที่พอใจ มีความรู้สึกอยากในใจ แล้วก็มีความรู้สึกจะเป็นตัวกู้อยาก ความรู้สึกที่ว่าตัวกู้อยากเพิ่งเกิดต่อเมื่อมีความอยากเกิดขึ้นเสียก่อน

เรื่องทางจิตใจมันเป็นแบบนี้ ความอยากเกิดก่อนผู้อยาก พอเกิดความรู้สึกอยากแล้วจึงเกิดความรู้สึกว่ามีตัวตนผู้อยาก ทางจิตใจเรื่องมันเป็นอย่างนี้ ซึ่งก็แปลกอยู่ว่าความอยากเกิดขึ้นก่อนตัวผู้อยาก ก็เป็นเรื่องที่ควรจะต้องสังเกตให้เข้าใจไว้ แล้วก็ดูจนรู้ว่าถ้าไม่มีความอยากมันก็ไม่มีความทุกข์ เพราะเมื่อไม่มีความอยากก็ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด ไม่ยึดมั่นในสิ่งใดเป็นความว่างแล้วมันก็ไม่เป็นทุกข์

ทีนี้ก็ดูต่อไปว่าทำอย่างไรจึงจะเป็นอย่างนั้น มันก็มาเรื่องเดียวกันอีกว่าจะต้องประพฤติกระทำอย่างถูกต้องทั้งทางกาย ทั้งทางวาจา ทั้งทางจิต ทางสติปัญญา รู้สิ่งทีควรจะต้องรู้ คือรู้สิ่งที่เคยโง่ เคยหลง หรือกำลังโง่ กำลังหลงอยู่ รู้ประจักษ์ชัดทีเดียวว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างไร ความโง่ในเรื่องทุกเรื่องทีเรียกว่าสังขารคือสิ่งปรุงทั้งหลาย อนิจจังไม่เที่ยง ทุกขังเป็นทุกข์ อนัตตา มิใช่ตัวตน ถ้าไม่รู้ตามทีเป็นจริงมันก็เห็นตรงกันข้าม คือเห็นเป็นของเที่ยงทีจะเอาตามใจตัวได้ และเห็นเป็นสุขคือพอใจ และเห็นเป็นอึดตื้อว่าสิ่งนั้นๆเป็นตัวตนทีตนจะยึดถือเอาได้ นี่คือการเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นประมวลแห่งเรื่องทีจะต้องเห็นต้องรู้ตามเรื่องทีเป็นจริง

เมื่อเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในสิ่งปรุงแต่งทั้งหลายแล้ว มันก็ไม่เกิดความรัก หรือความอยาก หรือความหลงอยาก ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด เพราะว่ำสิ่งนั้นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่ถ้าไม่ดูให้ดีก็ไม่เห็นจะรู้สึกว่ำเป็นเรื่องไม่สำคัญ เป็นเรื่องเอาไว้ออกันเล่นเสียวว่ำ

คำสูงสุดในพระพุทศาสนา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้ถูกเอาไปใช้เป็นคำล้อกันเล่น อย่างนี้มันก็ไม่ได้รับผลใดเลยเป็นเรื่องเสียวหาย เรื่องนี้มีไว้สำหรับศึกษา สำหรับพิจารณา เพื่อจะทำจิตทีอบรมดี ป้องกันดี ทีฝนร่วงไม่ได้ หมายความว่าถ้าจิตมันมุ่งอยู่ด้วยอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทั้งฝนคือกิเลสตัณหา มันก็ร่วงไม่ได้

นี่พยายามศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจโดยแท้จริง ถึงความจริงของสิ่งปรุงแต่งทั้งปวง สิ่งทั้งปวง นอกจากพระนิพพานแล้วก็เป็นสิ่งปรุงแต่งทั้งนั้น พระนิพพานสิ่งเดียวไม่ใช่สิ่งปรุงแต่ง นอกนั้นก็สิ่งปรุง

แต่งทั้งนั้น เป็นนาม เป็นรูป เป็นสุข เป็นทุกข์ เป็นอัทภาพ เป็นจิต เป็นขรรค์ เป็นธาตุ เป็นอะไรก็ตาม เป็น
สิ่งปรุงแต่งทั้งนั้น

จำคำนี้ไว้ให้ดีว่า สังขาร สังขาร แปลว่าสิ่งปรุงแต่ง เพราะว่ามันถูกปรุงแต่งแล้ว มันยังจะปรุงแต่ง
สิ่งอื่นต่อไป คำว่าสังขาร สังขาร มีความหมายอย่างนี้ จำกันไว้ดีๆ สังขารเป็นภาษาบาลี แปลเป็นไทยก็
แปลว่าสิ่งปรุงแต่ง คำว่าสิ่งปรุงแต่งนี้มีความหมาย ๒ ด้าน คือด้านหนึ่งมันถูกปรุงแต่งขึ้นมาเรียกว่าสังขาร
ที่มันก็ปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไปอีกก็ยังเรียกว่าสังขารอีกนั่นแหละ ดังนั้นสิ่งที่เรียกว่าสังขารจึงเป็นเรื่องวุ่นวาย
ยุ่งยาก คือมีการปรุงแต่งไม่ให้หยุด ไม่ให้สงบ ไม่ให้ปรกติ

ที่นี้ที่เรียกว่าปรุงแต่ง ปรุงแต่ง มันมีมูลมาจากความไม่รู้ เรียกว่าอวิชชา อวิชชา สภาวะที่ปราศ
ความรู้ที่ถูกต้อง มันไม่มีความรู้ที่ถูกต้องก็เรียกว่าอวิชชา ครั้นมันไม่รู้ไม่ถูกต้องมันก็รู้ผิดไปหมด มันไม่เห็น
อนิจจัง ทุกขัง อตตตา คือมันเห็นสิ่งที่มันเป็นอนิจจังเป็นของนิจจังไปเสีย ว่าเป็นของเที่ยงไปเสีย สิ่งที่เป็นทุกข์ว่า
เป็นสุขไปเสีย และสิ่งที่มันเป็นอนัตตตาว่าเป็นอตตตาไปเสีย เมื่อเห็นอย่างนี้มันก็ยอมต้องหลงรัก ย่อมต้องการ
อย่างยิ่ง ย่อมยึดมั่นอย่างยิ่งเป็นธรรมดา นั่นแหละคือการปรุงแต่ง

อวิชชาก็ทำหน้าที่ปรุงแต่งให้เกิดความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความวิตกกังวล
อาลัยอาวรณ์ อิจฉาริษยา หึงหวง สรรพัตถ์อย่างที่เป็นทุกข์เป็นความร้อนที่เผาผลาญจิต นี้เรียกว่า (นาที่ที่
25.15) ฝนมันร่วงรดแล้ว ฝนมันร่วงรดจิตที่มุงไว้ไม่ดี ร่วงพูลงมา จะเป็นความรัก ความโกรธ ความเกลียด
ความกลัว ความวิตกกังวล ความอาลัยอาวรณ์ ความหึงความหวง สรรพัตถ์อย่างอีกมากมายหลายสิบ
ประการ ฝนร่วงรดกันใหญ่แล้ว

พยายามมีสติสัมปชัญญะ ดำรงจิตไว้ด้วยธรรมะซึ่งเป็นเครื่องป้องกัน คือความรู้เรื่องอนิจจัง ทุกขัง
อนัตตตา นั่นเอง สามคำนี้สำคัญมากทำให้เกิดความรอดตั้งแต่ขั้นต้นๆแล้วก็รอดต่อไปตามลำดับ จนเป็น
ทางรอดครั้งสุดท้าย ทุกชั้นแห่งทางรอดล้วนแต่เป็นการเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตตา แต่ว่าเป็นการเห็นที่
ยิ่งขึ้นไป ยิ่งขึ้นไป ชัดแจ้งยิ่งขึ้นไป ชัดแจ้งยิ่งขึ้นไปเป็นขั้นๆ

ปุถุชนที่แสนจะโง่ครันเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตตา ก็เป็นปุถุชนชั้นดี ปุถุชนชั้นดีเห็นอนิจจัง ทุกขัง
อนัตตตา ยิ่งขึ้นไป ก็เป็นอริยบุคคลขั้นต้นๆซึ่งเป็นพระโสดาบัน เป็นต้น เป็นพระโสดาบันแล้วก็เห็นอนิจจัง ทุก
ขัง อนัตตตา ยิ่งขึ้นไปก็เป็นพระสกิทาคา เป็นพระอนาคามี กระทั่งในขั้นสุดท้ายก็เป็นพระอรหันต์ ก็เห็น
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตตา ถึงที่สุดหมดจดสิ้นเชิง

ฉะนั้น ขอให้สังเกตดูให้ดี ๆ บางทีว่าความรู้เพียง ๓ ประการนี้เท่านั้น ทำให้เกิดทางรอดไป ตามลำดับ ตามลำดับ จนกระทั่งเป็นพระอรหันต์ เป็นผู้มีมณีนิพพานโดยสมบูรณ์ เป็นผู้มีภาวะแห่งนิพพาน โดยสมบูรณ์คือภาวะที่ว่างจากกิเลส ว่างจากความทุกข์ ขอให้รู้จักสิ่งๆ ที่เรียกว่าปัญญา ปัญญา ใ้วามันมี ลักษณะอย่างนี้ มีลักษณะอย่างนี้

เมื่อดำรงตนอยู่ด้วยศีล สมาธิ และปัญญา โดยนัยยะดังกล่าวแล้ว ก็เป็นอันว่าที่มุ่งหลังคาหรือ เครื่องรักษาจิตถึงที่สุด ซึ่งจะทำให้เป็นพิเศษให้ดีที่สุดในระยะกาลแห่งพรรษาตามขนบธรรมเนียมที่มีมาในวง ของพระอริยเจ้า เป็นอริยวงศ์ปฏิบัติปฏิบัติสืบทอดกันมาของพระอริยเจ้า (นาทีที่ 29.01) ... ว่า ท่านทั้งหลายจะได้มีความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับคำว่าพรรษา คือเข้าพรรษาหรือจำพรรษามาพอสมควรแล้ว สำหรับจะได้ดำเนินตนให้เป็นตามนั้น ตามสติกำลังของตน

ทบทวนอีกทีหนึ่งก็ว่าพรรษา พรรษานี้โดยความหมายทางวินัย ก็คือไม่เที่ยวไปในฤดูฝนซึ่งเป็น ความลำบากตน ลำบากแก่ตนเองที่จะนำความเสียหายให้แก่ผู้อื่น ดังเช่นมีคำกล่าวที่ว่าเมื่อจาริกไปในฤดู ฝนก็เหยียบย่ำข้าวกล้าหรือพืชพันธุ์อะไรของชาวนา ภิกษุไม่ควรทำอย่างยิ่ง แล้วก็ไม่ต้องลำบากเกี่ยวกับ ฝน ก็อยู่เสียนทีแห่งเดียว ถ้าเป็นครั้งพุทธกาลมันก็แยกกันอย่างเห็นได้ชัด เพราะภิกษุในครั้งพุทธกาล เที่ยวไปตลอดเวลา เที่ยวไปเที่ยวไปจาริกไป ส่วนภิกษุสมัยนี้ไม่ได้ไปไหน จะเป็นฤดูฝนหรือไม่ใช่ฤดูฝนก็ ไม่ได้ไปไหนหรือมักจะไม่ได้อะไรไปไหน มันก็เลยเหมือนกันไปเสียหมด

ทีนี้ยิ่งไปกว่านั้นก็คือว่า ฤดูฝนซะอีกกลับเที่ยวไป ก็ยังมีคนมีพระภิกษุนี้ขึ้นรถลงเรือในฤดูฝนมาก อยู่เหมือนกันตามที่สังเกตเห็น นี่ก็คือไม่เคารพวินัย ถ้าจะมีเคารพจะมีความเคารพในวินัยอย่างแท้จริง จะต้องอธิษฐานจิตไม่ไปไหนจนตลอดฤดูฝน เว้นแต่เรื่องจำเป็นที่สุด จำเป็นโดยความบริสุทธิ์ใจไม่ได้แกลัง ว่า เดียวนี้มันแกลังว่า มันก็เสียดาหะเกือบจะตลอดพรรษา นี่ความหมายทางพระวินัยคือไม่ไปไหนในฤดูฝน อยู่ทำหน้าที่ในการประพฤติพรหมจรรย์เป็นอย่างยิ่ง

ทีนี้ถ้ากล่าวความหมายโดยทางธรรมก็คือว่า จะคุ้มครองจิตไม่ให้ฝนรั่วรด คือมีการประพฤติปฏิบัติ จัดสรรทุกเรื่องเกี่ยวกับจิต เพื่อไม่ให้กิเลสเบียดบังฝนนั้นรั่วรดจิต ทำความเพียรทางจิตไม่ให้ฝนรั่วรดจิต แต่ว่าทำความเพียรทางจิตชนิดนั้นต้องมีศีลด้วยต้องมีสมาธิด้วย มีศีลคือเตรียมพร้อมในด้านร่างกายและ วาจาให้เป็นพื้นฐานสำหรับการเป็นอยู่ แล้วก็รวมสมาธิให้จิตมีกำลัง ให้จิตคล่องแคล่วว่องไวในหน้าที่การ งานของจิต แล้วก็เจริญปัญญาแจ่มแจ้งอยู่ในความหมายของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในสิ่งปรุงแต่งทั้งหลาย

ทั้งปวง ทำได้อย่างนี้ชื่อว่าจำพรรษาอย่างยั้ง ไม่ว่าจะเป็พระหรือเป็นฆราวาส ทำได้อย่างนี้ชื่อว่าเป็ผู้จำ
พรรษาอย่างยั้ง ขอให้ทุกคนพยายาม

อาตมาได้ชี้แจงถึงเรื่องความหมายในใจความสำคัญของคำว่าพรรษา มากัสมควรแก่เวลาแล้ว
จะต้องยุติไว้แต่เพียงเท่านี้ก่อน เพราะยังมีกิจที่จะต้องทำต่อไป ตามพิธีระเบียบพิธีของพระสงฆ์ทั้งหลาย

ดังนั้น จึงยุติธรรมเทศนานี้ด้วยการตักเตือนว่า ทุกคนจงมีการจำพรรษาให้ถึงที่สุดแห่งกำลังจิตใจ
สติปัญญาของตน จะได้เจริญงอกงามในธรรมวินัย ในพระศาสนาแห่งสมเด็จพระบรมศาสดายิ่งๆขึ้นไป
ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้

(เสียงสวดมนต์)

สำหรับผู้บวชใหม่ไม่เคยรู้เรื่อง เราจะจำพรรษาโดยความหมายดังที่กล่าวแล้วในเทศนาเมื่อตะกี้
ที่นี้ข้อปฏิบัติก็คือว่าจะอยู่ในอาวาสนี้ตลอด ๓ เดือน ถ้ามีกิจจำเป็นโดยบริสุทธิสัตตาหะไปได้ ไปศึกษาเรื่อง
สัตตาหะเอาเอง ที่นี้คำว่าอาวาสนี้หมายถึงเขตวัดซึ่งถามเอาเอง จะรักษาอรุณวันใหม่่นะไว้ คืออยู่ในอาวาส
นี้ทุกๆอรุณ ทุกๆอรุณของวัน แต่จะอยู่ทั้งวันทั้งคืนแล้วก็ได้ไม่มีปัญหาอะไร ถ้ามีกิจธุระไปไหนต้องกลับมา
เกี่ยวกับการนัดวันนับอรุณ ถ้ามาทันอรุณก็นับว่ามีวันนั้นเป็นของที่ได้รับ ที่ได้รับประโยชน์

ที่นี้ก็ถือโอกาสพูด ถ้าในระยะพรรษานี้จงพยายามทำสิ่งที่ควรกระทำนั้นให้ดีที่สุด กิจวัตรทั้งหลาย
พยายามทำให้ดีที่สุด การบิณฑบาต การกวาดวัด การรักษาความสะอาด การทำกิจต่างๆ ที่รู้กันได้เพราะว่ามี
การกระทำให้เห็นอยู่ แล้วที่นี้วัดนี้ยังมีกิจวัตรอีกอันหนึ่งคือวันกรรมกร วันโกน ๗ คำนี้กรรมกร เพื่อหัดนิสัย
ไม่เห็นแก่ตัว เพื่อชูดเกลานิสัยแห่งความเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ผู้อื่น

ฉะนั้น วันกรรมกรขอให้สมัครทำกิจกรรมที่ควรจะทำนั้น โดยไม่ต้องรับแม้แต่คำว่าขบใจจากใคร
ขอบคุณ ขบใจจากใครก็ไม่ต้องรับ เพราะว่าเราต้องการจะฝึกฝน การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เพื่อขุดเกลา
ความเห็นแก่ตัวของตัวเอง

ฉะนั้น ขอให้ทำกิจให้สมบูรณ์ทั้งเพื่อตัวเองและทั้งเพื่อผู้อื่นอย่างนี้ นี่เป็นเรื่องที่ว่าจะกระทำใน
พรรษา ในฐานะที่เป็นเรื่องพรรษา โดยรายละเอียดไม่ต้องพูดวันนี้เพราะมันดึกแล้ว แต่ขอให้ขบออกเป็น
เบื้องต้นว่า ทำสิ่งที่ควรทำให้เต็มความสามารถที่สุดทุกวันทุกวัน เอ้า...พอ